

FIGYELŐ

10 éves „A Könyvtáros.” Hogy eleget tehessek a szerkesztői megbízásnak, a 10 éves *Könyvtáros*ról való megemlékezésnek, át akartam lapozni az eddigi évfolyamokat. Olyan könyvtárban jutottam a teljes sorozathoz, ahol a folyóiratokat szoros betűrendben raktározzák, ezért az egymásután következő éves köteteket nem egymás mellett kellett keresni. Az induló 1951-i és 52-i évfolyamot a *Könyvbarát*, az 1953—54. évit *A Könyvtáros*, az 1955-it *A Könyv*, az 1956 utániakat pedig újra *A Könyvtáros* címen találhatja a kereső. 1956-tól *A Könyvtárossal* párhuzamosan újra van *Könyvbarát* is, amit az idén *A Könyv* folytat. Ez a címben megnyilvánuló gazdag változatosság mutatkozik a tartalom alakulásában is.

Ez az annyiféle címen megjelenő, de összefoglalóan csak *A Könyvtáros*ként ismert folyóirat egyik eredménye, de mozgatója is annak a nagyarányú változásnak, fejlődésnek, amely a felszabadulás óta művelődésügyünkben végbement. Indulásakor még általában a könyvterjesztés folyóirata volt, az 1953-i név- és jellegváltozás már elsősorban a könyvtárak felé fordította, bár néhány éven keresztül főleg csak a közművelődési könyvtárak kérdéseivel foglalkozott. Az 1955-i év újra egyesíteni próbálta a két terület kérdéseit a lapban, hogy azután 1956-tól, a párhuzamos megjelenésen, bizonyos cikkek mindkét változatban való közlésén keresztül, egyenesen vezessen az út a mostani, — úgy tűnik — végleges megoldáshoz, a külön könyvtári és külön könyvterjesztési folyóirathoz.

Az első megjelenés dátuma majdnem pontosan kapcsolódik a könyvtárügyünkben bekövetkezett változáshoz, a közművelődési könyvtárhálózat megszervezéséhez. Különösen az 1952-i minisztertanácsi határozat nyomán gombamódra szaporodó könyvtárak, a hálózat gerincének, a megyei könyvtáraknak létrejötté, az ekkor különösen fontos szervező munka tette szükségesszerűvé egy könyvtári folyóirat létrehozását. Az ebben az időben legfontosabbnak mutatózó propagandamunka segítése volt a lap elsődleges célja, ezt tükrözi a sok könyvismertető cikk, tapasztalatokról szóló beszámoló. Szervezés és könyvpropaganda: ebben az időben ez volt a két legtöbbet hangoztatott jelszó a könyvtárakban, ezzel foglalkozott tehát *A Könyvtáros* is.

Az egyre szilárduló hálózati keretek, az összegyűlt könyvanyag, a jelentkező nagyszámú olvasó szükségessé tette, hogy a lap foglalkozzék a könyvtári munka technikai kérdéseivel, az olvasók, a könyvanyag nyilvántartásával, statisztikával. Változatlanul nagyszámú levelezőgárda keresi fel ma már olykor naivnak tűnő, de a fejlődés ezen szakaszára annyira jellemző kérdéseivel, eredményeit tükröző lelkes, néha túlzott, de sokszor megható beszámolójával a lapot. A terjedelem nagy részét hosszabb-rövidebb könyvismertetések, recenziók teszik. 1952-től elvéve akad egy-két cikk, amely a tudományos könyvtárak kérdéseivel foglalkozik, de a lap jellege elsősorban közművelődési. A más jellegű cikkek száma szaporodik ugyan, de az első öt év nem hoz döntő változást, a folyóirat a közművelődési könyvtárak jegyében született és nevelkedett.

Az 1956-i kettéválás mutatja azt a változást, ami könyvtárügyünkben ekkorra már bekövetkezett. A könyvtári törvény kodifikálta a könyvtárügy egységét, de ehhez nem volt elég a közművelődési könyvtárak felnövése, a tudományos könyvtárak dolgozói között is olyan szemléleti változásnak kellett bekövetkeznie, amely óhajtott a könyvtárügy egységét és hajlandó volt azon munkálkodni. Anélkül, hogy túlértékelnénk ezen változás kétségkívüli jeleit, megállapíthatjuk, hogy *A Könyvtáros* fejlődésén is lemérhető hatása. Tematikája bővült, színvonala emelkedett, szerzői gárdája kiegészült, és mindez hozzájárult, hogy a lap egyre inkább az egész magyar könyvtárügyé legyen. Különösen az utolsó 2—3 évben történt nagyon sok, ami ebbe az irányba mutat. Egyre több olyan cikk, közlemény jelenik meg — nemcsak a könyvtári technikával foglalkozó, de elméleti, iránymutató jellegűek is —, amely minden magyar könyvtáros érdeklődésére számot tarthat. A legutolsó számok arra mutatnak, hogy a határozott szakítás a könyvterjesztői résszel (a lap egykori másik fele most *A Könyv* címen teljesen külön szerkesztésben jelenik meg) még inkább fogja segíteni azt a célt, hogy a társadalmi munkában dolgozó üzemi vagy falusi könyvtáros épp úgy választ találjon kérdéseire *A Könyvtárosban*, mint a nagy országos könyvtárak dolgozói.

A tíz éves múlt sok tapasztalatot nyújt, a feladatok még többre köteleznek. Az eredmények arra biztatnak, hogy először az érdemeket vegyük számba. Az évfolyamokat átlapozva meglehetősen pontossággal bontakozik ki előttünk a könyvtárügy felszabadulás utáni fejlődése. Az első évek egyoldalú közművelődési jellege mellett is állíthatjuk: *A Könyvtáros* alapján nagyjából meg lehet írni a felszabadulás utáni évek könyvtárügyének történetét.

Szinte felmérhetetlen *A Könyvtáros* jelentősége az egységes könyvtári közszellem kialakításában. A lap szervező munkája is hozzájárult, hogy kialakult bizonyos könyvtáros öntudat. Megnyilvánul ez a gondolkodásmód azonosságában, a problémák mai, többé-kevésbé pontos ismeretében, a szakma önbecsülésében. Ha ma az ország bármely csücskében könyvtárosok között szakmai kérdésekről esik szó, és a vitás kérdéseken túlmenően egyetértés tapasztalható a főkérdésekben: ez nem kis részben *A Könyvtáros* munkáján is múltott. Talán mellékesnek tűnik, de nem lebecsülhető, „mellékterméke” volt a lap tevékenységének az egységes könyvtári terminológia kialakítása.

A könyvtárosok körében nagy népszerűségnek örvendtek a különféle sorozateímen összefoglalt közlemények. A könyvtári technika, a könyvtártan kérdéseit áttekintő rendszeresen megjelenő cikkek szinte egy hiányzó középfokú könyvtáros tankönyvet pótoltak. Nevelő hatásuk eredménye közművelődési könyvtáraink mai munkáján mérhető le. *A Beszélő számok* című ma is folyó sorozat, és a *Hazai könyvtárak* az eredmények megismerését, a helyzet feltárását tették lehetővé, de értékes forrásul szolgálnak majd a jövő könyvtártörténetészeinek is.

Az utóbbi néhány évben nem hiányoznak a lapból az elvi jellegű iránymutató szándékú cikkek sem. Az ezek nyomán mind gyakrabban kibontakozó viták könyvtárügyünk egy-egy fontos kérdésére irányították a figyelmet, és nem egyszer hasznos eredménnyel végződtek. Olyanokra gondolunk, mint a falusi könyvtárak intézményesítéséről hosszú időn keresztül megjelent cikkek, a járási könyvtárakról nemrégiben lezajlott vagy az önálló községi könyvtárakról ma is folyó viták. Közülük — eredményét tekintve — kiemelkedik a szabadpoleról két ízben is folyt polémia. Az 1954-it kompromisszumos megoldással zárta ugyan a szerkesztőség, de az 1958-i már komoly eredményt hozott. A szabadpolec bekerült a könyvtáros köztudatba, és nem kis mértékben ennek a vitának köszönhető, hogy alkalmazása közművelődési könyvtárainkban lassan már nem is vitás kérdés.

A vitatott kérdések is arról tanúskodnak, hogy még mindig többségben vannak a közművelődési jellegű cikkek. Bizonyos fokig magyarázza ezt az olvasótábor összetétele, de ebbe az állapotba nem nyugodhatunk bele, mert tudományos és szakkönyvtáraink is

egész sor megoldatlan kérdéssel küszködnek. Nem a szerkesztőségen, a könyvtárosokon múlik, hogy kihasználják azt a szélesebb nyilvánosságot, amit *A Könyvtárosnak* a *Magyar Könyvszemlé*nél nagyobb példányszáma, gyakoribb megjelenése nyújt. A két lap profilja egyébként is különböző. Az utóbbi 1—2 évfolyamban örvendezve fedezhetünk fel mind több olyan cikket, amely mintha változásra utalna; de még mindig úgy tűnik, nem kerülnek eléggé a lap nyilvánossága elé a tudományos könyvtárak általános érdekű problémái. Ehhez az kell, hogy a tudományos könyvtárakban dolgozók ismerjék fel *A Könyvtárosban* saját fórumukat, fejtsek ki hasábjain véleményüket.

A jól vezetett, kellő érdeklődéssel folytatott viták számát egyébként is növelni kellene. Könyvtárügyünk meg nem oldott kérdéseit, miniszteriális döntés előtt *A Könyvtárosban* lehetne megvitatni. Nemesak részletkérdéseket, de könyvtárpolitikánk, könyvtárelméletünk alapkérdéseit is vitára kellene bocsátani, de úgy, hogy a vita megelőzze a végleges megoldást. A vitákban, de másutt is fontos, hogy elevenebbé, frissebbé és — ha szükséges — bátrabbá váljék a lap hangja. A régebbi évfolyamokra jellemző volt bizonyos hivatalosság. A lap közleményeit majdnem hivatalos véleménynek lehetett elfogadni. Abban az időben volt is ennek bizonyos jelentősége, napjainkban pedig lassan úgyis tűnőben van, de a szerkesztők szándékán is múlik, hogy bátrabb hangvételű cikkek által olvasmányossá váljék a könyvtárosok lapja. Akkor az olvasók majd jobban várják, inkább a magukénak érzik.

Mióta végleg megszűnt a *Könyvbarát* és *A Könyvtáros* „kényszerházassága”, új problémaként jelentkezik a könyvismereti rovat szerkesztési módja. Az első idők könyvterjesztői szempontokkal íródott hosszabb ismertetései, az utolsó néhány év színtelen-szagtalan recenziói után a könyvismertetés olyan műfajait kell megtalálni, amelyek alkalmasak a könyvtárosok tájékoztatására, útbaigazítására, ugyanakkor a könyvtermés mind nagyobb részét képesek felölelni. *A Könyvtáros* nem vállalkozhat az irodalmi kritikus szerepére; ismertetései, kritikái a könyvtárosoknak készüljenek; de ez nem alacsonyabbrendű, sőt bizonyos szempontból nehezebb feladat, mint amaz.

Elevenebbre kell fűzni a lap kapcsolatát az olvasótáborral. Régebben, különösen az első időkben, kiterjedt levelező gárda segítette a szerkesztőség munkáját. Ezeknek egy része rendszeres cikkíróvá vált, a többi pedig elmaradt. Félő, hogy nem csak mint levelezők, de mint olvasók is. Meg kell találni az olvasótábor kiszélesítésének módját, nemcsak azért, mert a lap megérdemli, hogy nagyobb nyilvánosság ismerje, de azért is, mert ez nyilván együtt jár majd új szerzők, levelezők bekapcsolásával. *A Könyvtáros* saját régebbi tapasztalataiból is meríthet, ha ehhez a munkához akar fogni.

A tíz év alatt sokat javult a lap szerkesztésének színvonala is. A mai *Könyvtárost* egybevetve 8—10 éves elődjével, lemérhetjük azt a sok energiát, amit a szerkesztőség kifejtett (sokszor mostoha körülmények között), hogy valóban színvonalas folyóiratot adjon a könyvtárosok kezébe. Legutóbb a szerkesztőség is erősödött. Már nem egy könyvtáros munkatársra hárul a szakmai szerkesztés minden gondja, és ez további reményeket kelthet. Hasznos lenne, ha az átfutási idő rövidítése is segítené a szerkesztőség munkáját, hogy frissebb lapot adhasson.

A Könyvtáros tíz éves munkájával megbecsült helyet vívott ki magának a könyvtáros társadalomban. A *Magyar Könyvszemlé*nél gyorsabb átfutási idejével, gyakoribb megjelenésével, nagyobb terjedelmével, élénkebb reagálásaival egyre jobban teljesíti feladatát: a magyar könyvtárügy tájékoztató folyóiratának szerepét. Ha a szomszédos országok hasonló folyóirataival vetjük össze, nem kell szégyenkezniük: *Könyvtárosunk* állja a versenyt. Külföldi terjesztésének korlátot szab a nyelvi elszigeteltség, de ezen már igyekszik a szerkesztőség segíteni: 1961-től közlik a cikkek címfordításait. Az első tíz évfolyam megbecsült helyen áll a könyvtárosok polcain. Megérdemelne egy jól szerkesztett, pontos, kumulatív mutatót.

KISS JENŐ

A külföldi folyóiratok központi címjegyzékével (KFKC) kapcsolatos munkák jelenlegi helyzete.¹ A központi folyóirat lelőhely-katalógusok összeállítása és nyomtatásban való kiadása — mint az ismeretes — világszerte egyik legfontosabb feladatává vált a különféle könyvtári szervezeteknek. A tudományos kutatás sehol sem nélkülözheti — KŐHALMI Béla kifejezésével élve — e fontos könyvtári „műszereket”. A magyar tudósok és kutatók, mindenekelőtt a Magyar Tudományos Akadémia keretén belül, nem egyszer hangot adtak annak a véleményüknek, hogy Magyarországon is nagy szükség lenne nyomtatott, tehát mindenki számára könnyen hozzáférhető, országos jellegű folyóirat lelőhely-katalógusra, mely a magyar könyvtárakban megtalálható külföldi periodikák címeit, meglévő évfolyamait és lelőhelyeit közli.

Így tehát nem véletlen, hogy a KFKC létrehozásának gondolatát — mindjárt megalakulása után — az MTA Könyvtártudományi Bizottsága 1954-ben már konkrét módon vetette fel, szerkesztőbizottságot szervezett az elvi és gyakorlati kérdések megoldására, a munka irányítására és végzésére. A szerkesztőbizottság első feladata az volt, hogy eldöntse: milyen kiadványokat tartalmazzon a katalógus, és ezekről milyen adatokat közöljön. Utóbbit pontosabban meghatározva: tisztán a lelőhelyek megállapítására szolgáló kiadvány legyen-e, amely csak az azonosításhoz szükséges adatokat közli, vagy pedig részletesebb leírást adva a folyóiratokról, bibliográfiai segédeszközként is használható legyen.

A kérdéseket a következő módon döntötte el a szerkesztőbizottság:

1. A külföldi folyóiratok címjegyzéke (KFKC) a magyarországi könyvtárakban meglévő külföldi — a XVII. századtól 1960. december 31-ig megjelent — folyóiratok nyilvántartása.

A kiadvány szempontjából folyóiratnak minősülnek a szoros értelemben vett *folyóiratokon kívül* (amelyek legalább évente kétszer jelennek meg) *a nem folyóirat jellegű időszaki kiadványok* is, például évkönyvek, egyetemek, akadémiák, tudományos intézetek és társulatok, nemzetközi szervezetek időszaki kiadványai (részcím nélküli sorozatok).

Nem kerülnek viszont a címjegyzékbe: a hírlapok (politikai napilapok; politikai hetilapok és sportlapok; szórakoztató jellegű képeslapok; élelapok és gyermeklapok); társasági, egyesületi, vállalati jelentések, ha azok csupán adminisztratív jellegű adatokat tartalmaznak; naptárak; címtárak.

Külföldinek számít minden olyan folyóirat, amely Magyarország mindenkori országhatárán kívül jelent meg. Ha valamely folyóirat országhatár szempontjából hol külföldinek, hol belföldinek minősülne, úgy tekintendő, mintha mindig külföldi lett volna.

2. A második kérdésre vonatkozóan a bizottság olyan tervezetet dolgozott ki, amely a lelőhely meghatározás elsődleges célját tartja szem előtt, de nem mond le bizonyos elsőrangú — bár nem feltétlenül szükséges — adatok közléséről. Ennek megfelelően a következő adatok szerepelnek az egyes címleírásokban: *cím*; *alcím* csak akkor, ha a cím kiegészítéséhez szükséges; *közreadó*; *megjelenési hely*; *állomány*. Ezenkívül szerepelnek a *címváltozás* adatai, az esetleges *címrövidítés* és — ha vannak — a *megjegyzések*.

A szerkesztőbizottság ezután a külföldi tanulságok figyelembevételével a hazai lehetőségek felmérésére törekedett, hogy a katalógus létrehozására reális tervet készíthessen.

Fontolóra kellett vennie azt, hogy

a) a könyvtárak létszám okokból képtelenek periodika anyagukat belátható időn belül a katalógus céljainak megfelelően bejelenteni,

¹ A *Magyar Könyvszemle* 1960. 3. számában (338—339. l.) PAJKOSSY Györgyné tollából adott első ízben tájékoztatót a KFKC-ról.

b) nem fog annyi pénz rendelkezésre állni, hogy a könyvtárak részletes feldolgozó munkáját munkaidőn kívül célhitelek segítségével el lehessen végeztetni,

c) nincs olyan központi apparátus, amely — legalább a könyvtárak egy részében — az anyagot feldolgozhatná.

Mindebből az következik, hogy a bejelentést ugyan a könyvtárakra kellett bízni, de olyan módon, hogy az túlságosan ne terhelje őket, amellyel felesleges párhuzamos munkákat se végezzenek. Ezért tőlük a címléírásokat csak rövidített formában kértük be (cím, megjelenési hely, esetleges címváltozás, pontos állomány).

d) a további munkákat egyszer és egy helyen kell központosítani, a címléírások végleges kidolgozását tehát megfelelő munkatársak igénybevételeivel a KFKC szerkesztőségének kell elvégeztetnie. Tekintettel arra, hogy semmi lehetőség sem látszott arra, hogy a címléírást a folyóirat alapján lehessen elkészíteni, a szerkesztőbizottság úgy döntött, hogy ez a külföldi katalógusok segítségével történjék meg. Így csak akkor kell magát a folyóiratot megnézni, ha a katalógusok és bibliográfiák és a bejelentett folyóiratok adatai ellentmondóak, illetve ezekben a keresett folyóiratot nem lehet megtalálni. Ez a szerkesztési módszer a tapasztalatok alapján helyesnek bizonyult.

Ezek az elvi alapokon, célhitelek és megfelelő rendelet hiányában 1960-ig lassú iramban folyt a feldolgozás. Néhány könyvtár beküldte ugyan anyagát, de számottevő eredményeket a gyakorlati munka terén nem lehetett elérni.

Jelentős változást hozott az 1960-i év, amikor is az Akadémia által rendelkezésre bocsájtott 70 000 Ft célhitelek segítségével szélesebb körben megindulhatott a KFKC anyaggyűjtése és szerkesztése.

Az Akadémia keretében folyó munkát az OKT elnöksége is támogatta azzal, hogy felszólította a könyvtárakat az előkészítés alatt álló rendelet megjelenéséig bejelentéseik teljesítésére.

A KFKC számára való bejelentést 1961. március 31-ig 330 könyvtár teljesítette. Ez a szám nem egyértelmű, mert pl. sok esetben az egyetemet és hálózatát csak egyetlen egységnek jelzi. Általában a nagykönyvtárak már megtették vagy folyamatosan küldik bejelentéseiket (az MTA Könyvtára, a budapesti, debreceni, pécsi, szegedi egyetemi könyvtárak, az Országos Műszaki Könyvtár, a Műszaki Egyetem Könyvtára, az Országgyűlési Könyvtár, a Szabó Ervin Könyvtár, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár stb.).

A szerkesztőbizottság szervező munkája és az OKT elnökének felszólító levele nyomán 1961. március 31-ig 52 238 bejelentés érkezett a KFKC számára. Hozzávetőleges számítás szerint ez kb. 20 000 címnek felel meg. A szerkesztett címek száma kb. 5000.

Nagy változást jelentett a KFKC munkálatok szempontjából a művelődésügyi miniszter 183/1960 (M. K. 24.) sz. utasítása, amely egyrészt kötelezi a könyvtárakat külföldi folyóiratállományuk 1961. dec. 1-ig történő bejelentésére, másrészt az Országos Széchényi Könyvtárat arra, hogy vezesse a külföldi folyóiratok központi címjegyzékét, és azt kiadásra készítse elő.

Miután csaknem minden eddigi eredmény az Akadémia Könyvtártudományi Bizottságának kezdeményezésére, irányításával és nagyrészt anyagi segítségével, valamint az Akadémia által megbízott szerkesztőbizottság munkája nyomán valósult meg, a rendelet megjelenése következtében előállott új helyzetet úgy kellett megoldani, hogy a KFKC létrehozása a jövőben az akadémiai Könyvtártudományi Bizottság és az Országos Széchényi Könyvtár közös gondja, megtisztelő kötelessége legyen. Ennek megfelelően továbbműködik a KFKC-nek az Akadémia által kijelölt szerkesztőbizottsága, de ennek munkájába bekapcsolódik az OSZK IV. főosztályának vezetője és az illetékes osztályvezető is. A munkák legfelső irányítására az Akadémia csúcspozíciókat szervezett, melynek tagjai: DEZSÉNYI Béla főosztályvezető, a KFKC szerkesztőségének vezetője,

HÁMORI Béla, az OSZK illetékes főosztályának vezetője és RÓZSA György, az Akadémiai Könyvtár igazgatója.

1961-ben a rendelet alapján folytatódik a könyvtárak anyagának begyűjtése. Ez — az eddigi tapasztalatok szerint — igen jelentékeny szervező és nyilvántartó munkát igényel. Ennek végzését az OSZK Központi katalógus osztálya vállalja. Közvetlen kapcsolatot tart fenn a hálózati központokkal, és segítségükkel tárgyal a kisebb könyvtárakkal.

Most folyik annak felmérése, hogy minden könyvtár eleget tud-e tenni 1961 végéig bejelentési kötelezettségének. Az eddigi eredmények és tárgyalások alapján biztatónak látszik a helyzet.

A bejelentések a Központi katalógus osztályra érkeznek be, itt katalógusba osztják be őket. Ennek segítségével a beküldött anyag a tájékoztató munka szempontjából azonnal használhatóvá válik.

A szerkesztési munkák volumenét — még soha nem végzett munkákról lévén szó — nehéz felmérni. De körvonalaiiban mégis a következőket lehet felvázolni:

1. A szerkesztés folytatása. Eddig kb. 5000 cím szerkesztése történt meg. Ha feltételezzük, hogy a teljes anyag kb. 30 000 címet fog tartalmazni, akkor még 25 000 cím szerkesztését kell elvégeztünk. Ezzel kapcsolatban számos problémát kell megoldani, amelyek sokszor csak a folyóirat helyszíni megnézése, újabb bibliográfiai kutatások, megbeszélés után dönthetők el. A szerkesztéssel párhuzamosan folyó kisebb munkákat is számba kell venni: visszamenőleges beszerzések beírása a lapokra; törlés, selejtezés, állományátadás jelölése; a különböző könyvtárakban található azonos folyóiratok állományának egy lapra való összesítése, a katalógus kezelése, az intézménykatalógus vezetése stb. az egész szerkesztés folyamán jelentős időt igényelnek.

2. A már szerkesztett címeket még egy *revízió*nak kell alávetni, csak ezután következhet a katalógus végleges szerkezetének kiépítése, az utalók szétosztása, a megfelelések ellenőrzése stb. Végső formai revízió után kerülhet a katalógus kiadásra.

Jellemző a szerkesztési munkák nagyságára az, hogy amennyiben a felsorolt teendőket egyetlen szerkesztő látná el, ez kb. 12 évi teljes munkaidejét venné igénybe. Természetesen a szerkesztés ideje olyan arányban csökken, mint amilyen arányban emelkedik a közreműködő személyek száma.

Meg kell itt mondani, hogy a külföldi példák is azt mutatják, hogy több éves nagyarányú munkával állunk szemben. Az NDK-ban az 1939 után megjelent külföldi folyóiratokat tartalmazó katalógus 10 éve 8 állandó szerkesztő segítségével készül (és még nem jelent meg!), a cseh katalógus, amely csak a műszaki folyóiratokat öleli fel, 5 ember munkájával 7 év alatt készült el.

A magyar lelőhely-katalógus viszonylag rövidebb szerkesztési idejét azzal lehet magyarázni, hogy a tanulságok figyelembe vételével a legmegfelelőbb és leggyorsabb módszert alkalmazzuk.

Az elmondottakat számbavéve megállapítható, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtártudományi Bizottsága kezdeményezésére megindult korszerű katalóguskiadvány az anyag nagy méretei és állandó szerkesztőszemélyzet hiánya, illetve korlátozott száma miatt csak évek múlva jelenhet meg. Megfelelő erőfeszítésekkel, a könyvtári kooperáció segítségével azonban siettetni lehet a munka ütemét, és így reméljük, hogy a katalógus kéziratát nyomdakész állapotban 1965 folyamán át lehet adni az Akadémiai Kiadónak.

Hangsúlyozni kell, hogy a beküldött anyag cédula-katalógus formájában már ma is a kutatás szolgálatában áll, és tájékoztató feladatának egyre nagyobb mértékben tesz eleget.

SZ. NÉMETH MÁRIA

Német konferencia a könyvtártudomány tárgyáról és feladatairól. A Német Demokratikus Köztársaság vezető könyvtárosai 1960. november 16-án a berlini Humboldt-Egyetem Könyvtártudományi Intézetében konferenciát tartottak a könyvtártudomány tárgyáról és feladatairól.

Az értekezletre benyújtott és H. KUNZE főigazgató vezetésével egy munkaközöség által összeállított főreferátum a kérdés történetét tárgyaló visszatekintő részből és a konferencia elé bocsátott alábbi tézisekből áll:

1. A szocialista könyvtártudománynak mint nemzeti és nemzetközi szaktudománynak a tárgya a könyvtárügy, módszere a dialektikus materializmus.

2. A könyvtárak mint a felépítmény részei a könyvtártudomány alapján állva nyújtanak hozzájárulást a szocializmus építéséhez.

3. A német könyvtártudomány a könyvtártudomány haladó hagyományainak jelentőségét felismeri, de a szocialista országokkal együttműködve vitába száll a polgári teoretikusokkal.

4. A könyvtári munka középpontjában a könyv és az olvasó viszonya áll, e viszony elmélete és gyakorlata egyúttal a könyvtártudomány tárgya. A szocialista viszonyok között a társadalom megbízásából és szükségleteiből eredő tudományos könyvtári kutatás fokozatosan az egyéni olvasói igény helyébe lép.

5. A könyvtár a könyveket és olvasókat meghatározott célból összehozó szervezet. A könyvtárak beszerzik, rendezik és a társadalom számára feltárják az írott dokumentumokat.

6. A könyvtártudomány a teljes (tudományos, hatósági, szak- és közművelődési stb.) könyvtárügy elméletével foglalkozik.

7. A könyvtártudomány központjában a könyvtárszervezés tana (könyvtártan) áll, mely az állomány felépítésére, feltárására, az épületre, személyzetre, igazgatásra vonatkozó ismeretek összessége. A tudományos kutatás és az olvasók igényei tudományos könyvtárakban sokrétű felépítési és feltárási apparátust kívánnak meg; a könyv és az olvasó viszonya tehát meghatározza a könyvtárszervezés tartalmát. Így hatnak a társadalom törvényszerűségei a könyvtárügyre.

8. Az olvasókkal foglalkozó tan a pedagógia és a pszichológia segítségével az olvasók nevelési módszereit és igényeit kutatja.

9. A könyvtártörténet feltárja a könyvtári gyakorlat és a mindenkori társadalmi rend kölcsönhatásából eredő történeti törvényszerűségeket.

10. A bibliográfia az irodalomjegyzékeknek és ezek módszereinek, továbbá könyvtári és tudományos jelentőségüknek a tana. A bibliográfia elmélete és az általános bibliográfia teljesen a könyvtártudomány része, a szakbibliográfiák összeállításában a szaktudományok művelői is részt vesznek. A katalógusok mellett a bibliográfia az állományfeltárás legfontosabb eszköze, amely mindig valamely cél szolgálatában áll, és pedig az alkalmazott dialektikus módszerből adódó szükségszerű pártossággal. A polgári bibliográfia is pártos, de nem tudatosan, mint a szocialista.

11. A dokumentáció a bibliográfia külön területe, amely a bibliográfiából levezetett módszerekkel tárja fel egyes tudományágak eredményeit. Nem egyéb, mint a bibliográfia meghosszabbított karja; tanulmányozása a könyvtártudomány körébe tartozik.

12. A könyvismeret (Buchkunde) a könyvek formájának történeti kialakulásával és jelenlegi funkciójukkal foglalkozik. Nem volt helyes a könyvtermelés gazdasági rugóinak polgári lebecsülése; ennek ismerete szükséges a könyv és olvasó közti viszony, valamint az általános könyvkultúra megismeréséhez.

13. A könyvtártudomány részben az egész tudománytörténettel, részben a szaktudományok történetével is foglalkozik, amennyiben ezek a könyv- és könyvtártörténet

szempontjából jelentősek. A könyvtárnak mint intézménynek és a könyvnek mint gondolathordozónak történeti kutatása marxista módszereket kíván meg.

14. A könyvtártudomány más szaktudományágakhoz, sőt a régi nagy tudományokhoz hasonlóan összefoglaló és egyeztető jelleggel igénybeveszi más szaktudományok kész eredményeit is.

Egy későbbi nemzetközi értekezlet javasolt témái a következők lennének:

1. Megállapodás a könyvtártudomány tárgyában.
2. Megállapodás az egyes szakstudiumok tartalmát illetően.
3. Egységes terminológia rögzítése.
4. Az egyes studiumok osztályozása, viszonyuk a társadalomtudományokhoz.
5. Megállapodás abban, hogy ezen tudományágban és egyes részeiben milyen szerepet játsszon a könyvtárosképzés.
6. A legfontosabb kutatási súlypontok rögzítése egy 1965-ig terjedő konkrét és egy 1980-ig terjedő perspektívikus munkaterv felállítására céljából.

GOMBOCZ ISTVÁN

A Román Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára. A Román Népköztársaság Tudományos Akadémiájának Könyvtára nemrég töltötte be működésének kilencvenedik évét. A román nyelv, irodalom és történelem köréből való kutatások elősegítése céljából alapították, és kezdettől fogva az volt a rendeltetése, hogy régi kéziratokat, történelmi és irodalmi okiratokat és múlt századbéli román nyomtatványokat gyűjtson össze. A kéziratok és ritka könyvek osztálya tehát, amelyet itt röviden bemutatunk, egyidős magával a Könyvtárral.

A gyűjtemény alapját a Román Akadémia tagjainak, valamint az ország más kiváló embereinek ajándékai vetették meg a XIX. század második felében. A kezdetek szerények voltak, és a gyűjtemények szervezése nem okozott nehézségeket. De fokozatosan időszerűvé vált ez a szervezés, kiváltképpen azután, hogy az állomány növelése céljából rendszeres költségvetést biztosítottak, vagyis körülbelül a századforduló előtti években.

A kézirat, okirat és ritka könyv osztály nagy nehézségeken ment át a tőkés-földesúri rendszer alatt.

A szakképzett személyzet hiánya miatt a nyilvántartások és a bibliográfiai tájékozódás hátramaradt. 1948-ban, amikor a régi Román Akadémia átalakult, és a Román Népköztársaság Akadémiája vette át örökét, a kéziratállomány több mint kétharmada nem volt jegyzékbe foglalva, a történelmi állomány több mint háromnegyede nem volt leltározva, az egyes személyek irattárai és levelek teljesen rendezetlenek voltak, a ritka könyv osztály pedig csak a régi román könyvállományt foglalta egybe.

A népi demokratikus rendszer éveiben a helyzet gyökeresen megváltozott. Legelőször is érezhetően meggazdagodtak a gyűjtemények: ma több mint 11 000 kéziratunk van, csaknem 600 000 a régi történelmi okirataink száma, több mint 150 000 az irodalmi, művészeti, politikai jellegű, nevezetesen román vagy külföldi személytől származó levelünk, több mint 6000 az őnyomtatványunk és ritka könyvünk, beleértve a régi román nyomtatványokat is. Mindezeket egy jelentős, csaknem 10 000 darabból álló atlasz- és térképgyűjtemény egészíti ki.

A kéziratok között — a román állományon kívül, amely a középkori és klasszikus irodalom reprezentatív értékeit foglalja magában, — egy gazdag görög nyelvű állományt is őrzünk, benne kiemelkedő értékű műveket a X—XIV. századból.

A szláv kéziratgyűjtemény — közel 800 kötettel — nagy többségében XIII—XVI. századi művekből áll. Nem kevésbé jelentős a keleti kéziratok gyűjteménye, érdekes irodalmi és történelmi művekkel, köztük egyesek művészen illusztrálva.

A levélgűjtemény igen sok levelet és autogramot tartalmaz világhírű személyektől, mint VOLTAIRE, CHATEAUBRIAND, LAMARTINE, V. HUGO, L. TOLSZTOJ, ROMAIN ROLAND, BRAHMS, F. MENDELSSOHN-BARTHOLDY, GOUNOD, R. WAGNER, MASSENET, PUCCINI, RUBINSTEIN, BARTÓK Béla, CORTOT, PASTEUR, HUMBOLDT, DARWIN, HAECKEL, EINSTEIN, MOMMSEN, J. MICHELET, CAMBACÉRÈS, TALLEYRAND, GARIBALDI, BEM tábornok stb.

Az osztály szervezésére vonatkozólag megjegyezzük, hogy a kéziratok nyelvek szerint vannak csoportosítva (román, görög, szláv, latin, német, francia, olasz, angol stb.); minden nyelv részére külön leltár van.

A katalogizálásról — erről a csakannyira szükséges, mint amennyire nehéz műveletről — be kell ismernünk, hogy a kéziratállománynak egyelőre csak a fele van katalogizálva, a további munkálatok most vannak folyamatban. A katalogizálás nem cédulákon történik, hanem kötetekben, amelyek nyomtatásban jelennek meg. A különösen értékes kéziratokat páncepszekrényben őrizzük, s a kutatók rendelkezésére mikrofilm fényképmásolat formájában bocsátjuk őket.

Az ország egyik legértékesebb gyűjteményének számító történelmi oklevelek külső formájuk szerint négy csoportba vannak osztva. Megkülönböztetünk *a)* speciális dobozokban egyenként őrzött, külön leltározott, viaszpecsétetes okleveleket; *b)* felbélyezett pecsétű és alkalmazott pecsétű okiratokat, ez a legnagyobb számú csoport két méret szerint van rendezve, mindegyik külön leltárral; *c)* pergamen- és papírtekerceseket külön leltárral; végül *d)* fényképmásolatokat elsősorban más országokban őrzött okiratokból, ezeknek is külön nyilvántartási eszközeik vannak.

Az okiratgyűjtemény használatát a Bonnange típusú cédulákon készült időrendi katalógus könnyíti meg, amely mind a négy csoportot magában foglalja.

Az egyes személyek levéltárai speciális mappákban tárolódnak, felosztási csoportjaik: kéziratok, személyi okiratok, nyomtatványok és varia. Megjegyzendő, hogy a kéziratcsoportokban csak azok a darabok maradnak, amelyek nem alkothatnak a kéziratok általános állományába befoglalható teljes egységeket.

Az egyes személyek levelezését az általános levélgűjteményben őrizzük. Ennek a gyűjteménynek a rendezésében arra törekszünk, hogy a lehetőség szerint egy-egy személy teljes levelezése egy helyen legyen. A leltározás egytől a végtelenig történik, a helyrajzi jelzet a csomagokon római számokból, azokon belül az egyes leveleken arab számokból áll, mindezeket az „S” jelzés előzi meg, hogy a kiszolgálásban a tévedések elkerülhetők legyenek; a történelmi (felbélyezett és alkalmazott pecsétű) okiratok gyűjteménye ugyanis ugyanilyen jelzeteket kap.

A levelek speciális, e célra készült nagy borítékokban állnak, egy borítékban 60 lapot lehet tartani. A levélgűjteményben a tájékozódás cédulakatalógus alapján történik, ebben az egy személy által írott és a neki írt levelek együtt találhatóak.

A térkép- és atlaszgyűjtemény az atlaszokat és az összehajtható térképeket tartalmazza. Ezek méretük szerint öt csoportba oszlanak, mindegyik csoportnak külön leltára van. A térképlapokat nagyságuk szerint négy méretbe osztottuk, ezek mappákban állnak, s ugyancsak külön leltárunk van. Külön vannak elhelyezve és külön leltárral rendelkeznek a fali térképek (vagy tekercesek). A másodpéldányok ugyanilyen elvek szerint vannak rendezve. Az állomány használatát négyféle katalógus (szolgálati, betűrendes, szak- és földrajzi katalógus) könnyíti meg.

Végül a kéziratárhoz csatlakozik — könnyen érthető indokokból — a ritka könyvek gyűjteménye is. Ennek az állománynak a magja az 1508 (az első, országunkban

nyomtatott könyv évszáma) és 1830 közötti román nyomtatványokból áll. Ehhez a maghoz csatolták a ritkának minősített külföldi könyveket az általánosan ismert kritériumok alapján: régiség, korlátozott példányszám, értékes szőljegyzetek, első kiadások, értékes illusztrációk, korabeli kötések, híres exlibrisek stb. A régi román könyveknek külön leltárunk van, teljes, négy kötetes bibliográfiájuk pedig ideális tájékoztatói eszköz. Az egyéb ritka könyveknek, amelyek egyébként a könyvtár általános nyomtatvány-katalógusában is szerepelnek, leltárunk és szolgálati katalógusuk van. Természetesen a legtöbb ritka könyv az általános könyvtárban van, a ritka könyvek osztályán csak a nyilvántartásokat végzik. A raktározási nehézségek miatt az értékes könyvek rendezése még nyílt kérdés.

Ideiglenesen, addig míg külön osztályt nem szervezünk erre a célra, ugyancsak ezen az osztályon őrizzük a ritka röplapokat (régii forradalmi kiáltványok, színházi és operaplakátok, régi vagy híres hangversenyek műsorai stb.).

Néhány szót kell még szólni ezeknek a különösen értékes gyűjteményeknek a megőrzéséről. A könyvtár épülete modern, nagyon száraz, a korszerű könyvtártudományi törvények szerint készült. Az osztály raktára a harmadik emeleten van előrésszel kelet felé irányítva. A bútorzat teljes egészében fémből készült. Nyolc masszív és tágas páncélszekrény óvja a legföltettebb kéziratokat. A raktárak tehermentesítésére új szárny épült, amelyben az osztály új, eléggé tágas és jól felszerelt raktárat kapott a jelenlegihez csatlakozóan.

A megrongált művek javítását egy állandóan az osztályon tartózkodó könyvkötő végzi. A szabad szemmel nehezen olvasható kéziratok és okiratok olvasására speciális Wood lámpákkal rendelkezik az osztály.

Minden okiratot, levelet, röplapot stb. ellátunk a könyvtár kis bélyegzőjével. A kéziratok minden lapján szerepel a bélyegző úgy, hogy a szöveget ne takarja. A kéziratok lapjait a kritikai vizsgálatok megkönnyítése és a lapok számának nyilvántartása céljából — géppel számoztuk be.

G. ŞTREMPEL

A zeneművek címleírásának nemzetközi szabályzata. A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (ZKNSZ) megalakulásának pillanatától kezdve rendkívül jelentős tevékenységet fejt ki, mely a zenei könyvtárak működésének egybehangolásától, a nemzetközi forrásrepertórium (RISM) kiadásán át, a lényeges szakmai kérdésektől a legapróbb részletekérdésekig terjed.

A XX. század, különösen az utolsó harminc esztendő jelentős fejlődést és változást eredményezett a világ zenei könyvtáraiban. A fejlődés egyrészt a mennyiségi növekedésből (a zenei könyvtárak állománya, óvatos becslés szerint, napjainkban meghaladja a tizenötmillió egységet¹), másrészt a minőségi változásból (a zenei könyvtárak feladatai és munkamódszerei lényegesen módosultak) adódik.

Széleskörű, a szó legnemesebb értelmében vett magasrendű tömegigényt kell ma a zenei könyvtáraknak kielégíteniök. Évszázadunkban lassan megszűnik a zenei könyvtárak arisztokratikus elzárkózottsága, a szakkönyvtári típus hegemoniája. Mind nagyobb számban lehetünk a közművelődési könyvtárakban nemcsak zeneirodalmat és zenéről szóló írásokat, hanem ezek hálózatában egyre több önálló zenei közművelődési könyvtárat, hanglemez- és magnetofon-tárat is.

¹ Erdekességként megemlítjük a washingtoni Library of Congress zenei gyűjteményét. A Könyvtár zenei állománya 1 988 572 db egységet foglalt magában 1958-ban. Az olvasók száma ugyanebben az esztendőben 696 752, az olvasott kötetek és egyéb egységek száma a kölcsönzöttekkel együtt 2 333 981 egység volt.

Az olvasóközönség ellátása, sőt minél jobb ellátása a ma zenei könyvtárosának legfőbb feladata. A zenei könyvtárak munkáját az állománygyarapítástól a feltáráson keresztül a reference-szolgálatig, annak valamennyi fázisát, az egész bonyolultan összetett apparátust, viszonylag kislétszámú könyvtáros kollektívák látják el. Nem ritka az olyan zenei könyvtár, ahol 40—50 000 egység gondozását egy, legfeljebb két könyvtáros végzi. Hallatlanul nagy jelentősége van tehát minden olyan törekvésnek, melynek eredményeképpen a zenei könyvtárakban folyó munkát egységesíteni és ezzel együtt racionalizálni lehet. Ennek a törekvésnek nyomai már a ZKNSZ megalakulásának tényében is benne foglaltattak. Már a század elején sürgetően jelennek meg beszámolók, melyek a katalogizálás nemzetközi egységét tűzik napirendre. (Az utolsó évtized közel valamennyi IFLA kongresszusának napirendjén szerepelt a kérdés, és különösen sokat remélhetünk az 1961-re tervezett konferenciától, melyen ismét tárgyalásra kerül a probléma.) Feltétlenül érdemes megszívlelni a nagy indiai könyvtártudósnak, RANGANATHANNAK a kérdéstről vallott nézetét, ki egyértelműen a katalogizálás nemzetközi egysége mellett foglal állást, lehetségesnek tartván annak elérését, ha a könyvtárosok társadalma a megvalósításhoz előfeltételek nélkül fog hozzá.²

Midőn a ZKNSZ tervébe iktatta és feladatául tűzte ki a zeneművek címléírása problémáinak feltárását, valamint a Katalogizálási Szakbizottság felállítását, hatalmas lépéssel jutott közelebb a kérdés megoldásához.

A Katalogizálási Szakbizottság szoros együttműködésben számos zenei könyvtárossal három részben megjelenő, rendkívül jelentős mű kidolgozására és kiadására szánta el magát, melynek címe: *A zeneművek címléírásának nemzetközi szabályzata*. A három kötetben kidolgozzák a zeneművek címléírasi szabályzatát, méghozzá az igénynek megfelelően egy *teljes* és egy *rövidített* formában.

Az első kötetet, mely a nyomtatott zeneművek szerzői katalógusának kérdéseivel foglalkozik, FRANZ GRASBERGER állította össze.³ A kiadvány, mely német és angol nyelven (mellékletében franciául is) tárja fel a szerzői katalógusok problémakörét, rendkívül értékes és érdekes párhuzamot von a világ legszámottevőbb zenei gyűjteményeinek címléírasi szabályzatai között. E kérdés lényegesen bonyolultabb, összetettebb, mintsem azt első pillanatra hihetnők. Hiszen a zenei könyvtárak katalógusainak szerves és egységes elvek szerint felépített keretbe kell foglalniuk a nyomtatott és kéziratos primér forrásokat — ehhez kapcsolódóan újabban a hanglemezek és magnetofon-tekercsek leírását is meg kell oldaniuk —, valamint a zenei könyvektől a szövegekönyveken, képeken, aprónyomtatványokon keresztül valamennyi kapcsolódó, a jól felszerelt zenei könyvtár jó működéséhez elengedhetetlenül szükséges szekundér forrásokig egyaránt. FRANZ GRASBERGER könyvének első része áttekintés, összefoglalása a zenei könyvtár összes területeinek. Második része foglalkozik tulajdonképpen a szerzői katalógus problémakörével; tömör történeti áttekintés vázolja a zeneművek címléírásának fejlődését, majd ezt követően tárgyalja annak módszertanát, annak egyes problematikus területeit az általánosból kiindulva az egyedi kérdésig. Az egyes címléírasi területeket a vizsgált könyvtárak címléírasi szabályzatából vett példákkal illusztrálja. A zeneművek címléírasi gyakorlatának legfőbb irányzatai a rendszó megválasztásának, a zeneművek adatai felsorolásának felépítésében különböznek. Itt azonban korántsem mutatkozik oly alapvetően éles és a

² RANGANATHAN, S. R.: *Headings and canons*. Comparative study of five catalogue codes. Madras—London, 1955; International cataloguing code: its scope and its first step; stb.

³ *Code international de catalogage de la musique*. Vol. 1. GRASBERGER, FRANZ: *Der Autoren-Katalog der Musikdrucke*. — *The author catalog of published music*. Transl. by Virginia CUNNINGHAM. — (Le catalogue ... Trad. de Simone VALLON.) Frankfurt—London—New York, 1957. Peters.

közeledést szinte teljesen kizáró álláspont az angolszász és német gyakorlatban, mint az egyéb nyomtatott művek címléírásánál. Külön fejezet foglalkozik a besorolás kérdéseivel, végül 12 melléklet illusztrálja szemléltetően a felvetett problémakört. Példamutató alapossgal összeállított, a zeneművek címléírására vonatkozó legfontosabb szabályzatok bibliográfiája zárja le a művet.

A ZKNSz Katalógizálási Szakbizottsága kiváló munkát végzett már az első kötet összeállításakor. Az alábbi apró észrevételeket tehát inkább kiegészítésként, mint bírálatnak szánjuk. Véleményünk szerint a kötetben túlzott szerepet nyert az amerikai álláspont és az ebből levonható következtetések ugyanakkor, amikor az angol, német és olasz gyakorlat nem szerepel elég alapos taglalásban. Kétségtelen, hogy az álláspontok összehangolásakor a szélsőséges nézeteket, a legjobban eltérő véleményeket kell legjobban feltárni, mégis ez az arányeltolódás túlzottnak mondható. Csak sajnálhatjuk, hogy a szabályzat első kötete az irodalom feltárásában az 1954-i esztendővel leáll, ennek következtében az azóta megjelent magyar szabályzat nem szerepelhet benne⁴, pedig a lezárás, valamint a megjelenés közti időszakban számos értékes javaslat merült fel. Hiányérzetünk van a zeneművek címléírasi problémái között egyik lényeges helyen szereplő kérdésben: a szerzői gyűjteményes és sorozati művek, valamint általában a sorozati és gyűjteményes művek problematikájának feltárásában.

A *zeneművek címléírásának nemzetközi szabályzata* első kötetének megjelenése jelentős lépést, előrehaladást jelent a kérdés megoldásában. Magában foglalja a megvalósulás reményét is, azért folytatását feszült érdeklődéssel várjuk.

PETHES IVÁN

H Í R E K

Stemmer Ödön, az Állami Könyvterjesztő Vállalat régi könyvbecsüese, a magyar antikváriusok Nesztora f. évi január hó 22-én nyolcvan éves korában elhunyt. Hatvanhat évi antikváriusi működés után ez év elején vonult megérdemelt nyugalomba. Annak a nagy antikvárius nemzedéknek volt tagja, amelyik európai színvonalra emelte hazánkban a tudományos antikvariátust. Antikváriumát eredményesen kiépített nemzetközi kapcsolatokkal virágoztatta fel. Katalógusai forrásértékű dokumentumok. Állandó figyelemmel kísérte a magyar vonatkozású külföldi irodalmat. Értékes segítőtársa lett a kutatóknak, különösen az angol—magyar történelmi kapcsolatok és a KOSSUTH-emigráció irodalmának feltárásában. Kiváló ismerője volt a régi magyar térképeknek, városképeknek, vedutáknak, az angol műlapoknak, különösen az akvatinta és mezzotinto technikájú metszeteknek. Nemzeti könyvkincseink összegyűjtésében értékes munkatársa volt nagy könyvtáraink

szerzeményező könyvtárosainak. Megírta antikváriusi emlékeit; a szakirodalom érdeklődéssel várja *Emlékiratának* megjelenését.

VARGA SÁNDOR FRIGYES

Háromszáz éves a lengyel sajtó. 1661., január 3-áról van keltezve a legrégebb lengyel újság, a *Merkuriusz Polski* első száma. A lengyel sajtó ezzel a figyelemreméltó korai teljesítménnyel a világ hírlapirodalmának kialakulásában előkelő sorrendi helyet vívott ki magának: rendszeresen megjelenő nyomtatott időszaki lapok csak négy országban (Németország, Hollandia, Franciaország, Anglia) indultak még ennél is korábban. A lap kiadója és szerkesztője Jan Alexander GORCZYN krakói nyomdász, munkatársa az olasz Hieronim PINOCCI, JÁNOS KÁZMÉR lengyel király titkára volt. GORCZYN a lap megjelenési helyét 1661 májusában Krakóból Varsóba.

⁴ (VÉCSEY Jenő): *A zeneművek könyvtári címléírása*. Bp. 1958, Felsőokt. jegyzetell. soksz. (Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 7.)